

Бранислав Крстић: Ампутирано Косово - одбрана Милошевића која траје, Београд, Дан Граф, 2007, 398 стр.

„Сукоб страначких интереса засенио је решавање сукоба на Косову“ -
Б.Крстић, 16.април 2002.

„Долазећи на прву седницу КЦ очекивао сам да ћу као чланове затећи личности верификованих квалификација... Касније сам се уверио да је већина чланова именована према страначком кључу...“ -
Б.Крстић, 20. новембар 2001.

Још пре 16 година Бранислав Крстић (рођен 1922, стручњак за просторно уређење, архитектонску баштину и урбанизам) осмислио је решење српско-албанског сукоба на Косову које је полазило од тога да постоје два Косова – српско и албанско. Укратко, албански део Косова требало би ставити под међународну управу, а српски припојити Србији, чиме би Покрајина Косово и Метохија престала да постоји. Овај предлог подржали су, према Крстићу, тадашњи председник СРЈ Добрица Ћосић, савезни премијер Милан Панић и начелник Генералштаба Живота Панић. То, међутим, није било довољно, „јер председник Србије Слободан Милошевић није хтео да види решење у компромису“ (стр.13). Ћосић и двојица Панића ускоро су били смењени, а Крстић је, две године касније (1994), објавио књигу Косово између етничког и историјског права, у којој је датаљно разрадио свој првобитни предлог у „генералну стратегију решења сукоба“ засновану на помирењу етничког права (косовских Албанаца) и историјског права (Србије) на Косово.

Књига је два пута (1995. и 1996.) требало да буде представљена у Приштини, открива Крстић, али до тога није дошло, једном из неутврђених разлога, а други пут је промотивни скуп отказао покрајински секретар за информисање. Но, ово дело које је Крстић објавио као сопствено издање (пар издавача избегло је да га објави), могло се наћи у приштинским књижарама, чак је у једној, а томе сам био сведок, заузимало видно место у излогу. За последњу, трећу Крстићеву књигу која се бави Косовом, а она је тема овог приказа, Крстић је нашао издавача (за разлику од прве и друге) и она представља својеврсни сумаријум Крстићевог ангажовања у вези са Косовом од 1992. до 2007. године. „Подстицај да бележим... било је моје уверење да све што се догађа на Косову одражава политичку сцену у Србији“ - напомиње Крстић у уводу књиге. Његови закључци су да Милошевић није хтео да реши косовско питање већ га је „употребљавао у политичкој борби за превласт“ (18); да ДОС није имао јасну, ни заједничку стратегију у односу на Косово и да је „државни задатак подредио страначким интересима и сукобима“ (91); да су 2007. године председник Србије Б.Тадић, премијер Коштуница и

Скупштина Србије ситуацију на Косову покушали да реше тиме што су у нови устав унели да је Косово и Метохија саставни део Србије, односно да „борбу за права, људска, етничка, историјска, власничка, замењују, као и Милошевић, борбом за територије“(395).

Према Крстићу, лидери странака који су у протеклом времену водили Србију погрешили су што су „уместо 'два Косова', упорно, а неосновано хтели цело Косово“ (398). А могуће решење било је најпре његов предлог из 1992. који није хтео да прихвати Милошевић, затим пројекат изнет у другој књизи Косово пред судом историје, објављеној 2000. године, који предвиђа српски и албански ентитет под протекторатом УН, док се, на крају, у Ампутираном Косову под датумом 30. јун 2007. залаже за два ентитета „на независној територији коју 'надгледа' ЕУ, а потом пријем у ЕУ“(388). Идеја о два ентитета управо је и била разлог да му Небојша Човић понуди ангажовање у Координационом центру за Косово и Метохију на положају једног од четири потпредседника Центра. Крстић детаљно описује своје активности и развој односа са Човићем од првог сусрета у мају 2001. и констатације да је „Човић у то време био једини који је прихватио да се као човек из политике ослони на личност из науке“(57), до потпуног разлаза и Човићеве претње службеницима Координационог центра у мају 2004. да „ко од вас буде разговарао с Крстићем одмах ће бити отпуштен“(331). Однос Човића према Крстићу добро илуструје један догађај из маја 2002. године. Крстић, наиме, описује како га је Човић замолио да му помогне да састави позив за састанак лидера ДОС-а у вези са Косовом. Крстић је помогао, али није добио позив за састанак. Када је позвао Човића да затражи објашњење, Човић му је рекао да свакако дође, јер су њих двојица сазивачи састанка. Крстић је дошао, али састанку није присуствовао. Седео је у холу, у друштву са С.Самарџићем, који је, као и он, био потпредседник Координационог центра. „Када сам видео да после два сата уносе колица пуна роштиља и ђаконија схватио сам да тематику Косова решавају председници политичких странака Коштуница, Ђинђић, Михајловић, Свилановић, Батић, Љајић, Човић, као што се то у Србији чинило. Приче о уважавању науке, о поштовању личности од искуства, које је Човић спомињао, биле су ствар корисног манира“(202). Било је то 10. маја 2002. године.

Неколико месеци пре овога, у фебруару 2002. Крстић после једног разговора са Човићем пише: „Никако не могу да помирим Човићеву интелигенцију, ангажовање, политички рефлекс, што ценим, и његово настојање да државни задатак на Косову, Центар, идентификује са собом. Тако поступа и са својом странком... Ово у Србији има карактер опште појаве“(117). Човић је, проистиче из књиге, користио Крстића када му је требало, али никада да Крстић тога није био свестан. Иако је врло брзо Човић одустао од његовог пројекта о помирењу два права и формирања два ентитета, Крстић је ипак прихватио да постане потпредседник Координационог центра и ангажује се у покушају да Албанцима не припадне цело Косово. Када је после три године, у мају 2004. године, пошто је Човић усвојио његову оставку на место потпредседника Координационог центра, увидео да са „светом из текућег политичког живота нема ништа заједничко“, јер „у том свету не постоје државни интереси, него само политички, тачније шефа странке“(327), Крстић признаје: „Грешка је што нисам раније повукао консеквенце. Али, било је тешко да их повучем. Током вишегодишњег рада идентификовао сам се са радом и културним подухватом. Тешко сам могао то да пресечем“(327). Ово су заправо једине Крстићеве речи које се могу узети као оправдање за трогодишње учествовање у

послу за који је, скоро од самог почетка, знао да није оно за шта се он залаже. Али, чињеница је, што се у књизи веома добро види, да се борио. Уосталом, републичка и савезна влада су у октобру 2001. године као основу стратегије за Косово и Метохију прихватиле три чиниоца које је он дефинисао: повратак и очување српског становништва, очување српске имовине и очување историјских споменика „као главног чиниоца у утврђивању и обезбеђењу права Србије на историјским територијама“(73). Сводећи, међутим, на крају књиге рачун учинка српских власти на основу његова три чиниоца, испада да није урађено ништа, сем у области очувања историјских споменика за коју је он био надлежан, али је и тај чинилац „после три године успешног спровођења [2001-2004.] Влада дозволила да се пренесе у надлежност СПЦ (споразум с Албанцима) и Унмика, те се и он остварује распршено на „локације“, а не као сведочанство историјског права државе“(394).

Бранислав Крстић свој пројекат о два ентитета као и Ћинђићев план из децембра 2002. године сматра дисконтинуитетом у односу на Милошевићеву политику. У оном тренутку када су српске власти прихватиле, као главне чиниоце стратегије за Косово: суверенитет Србије, неотуђивост територије и Косово које је више од аутономије, а мање од државе у оквиру Србије, „политичким странкама које су довеле до пораза на Косову“ отворена су врата рехабилитације, сматра Крстић, чиме су „напуштене могућности да се становништво у Србији припреми да реално сагледа ситуацију“(230). То се, према Крстићу, догодило у јулу 2003. године када је Човић документом Основне смернице за решавање косметске кризе практично преузео ставове из текста Владислава Јовановића, бившег милошевићевског министра спољних послова и шефа мисије у УН, и тиме означио „повратак у начин размишљања и вокабулар из времена Милошевића“(229). Отуда, и самим називом књиге Ампутирано Косово - одбрана Милошевића која траје, аутор указује на континуитет у погледу на Косово српских политичких елита у време Милошевића и после њега. На 198. страници књиге, Крстић препричава разговор са Џејмсом Лајоном из Међународне кризне групе, вођен 13. јуна 2002. године на једном пријему. Лајон, британски историчар, докторирао у Београду, заговорник условно независног Косова, указао је на „неспособност кључних личности у Београду да обезбеде минимум заједничких циљева у спољној политици и недостатак људи који би, како он каже, могли нашу 'причу' успешно да 'продају'“. Затим је додао: „Морате бити способни ако хоћете да успете. А ви то нисте. Имате савезнике у Француској, Италији и Грчкој. Ни њих не успевате да окупите“(198).

Чињеница је да Крстић није успео да свој пројекат наметне као државну стратегију за Косово и Метохију и да они елементи који су и били прихваћени нису спроведени. О томе сведочи ова књига као и о свим лутањима и импровизацији наше политичке елите, странчарењу и примату личног и посебног над општим. Крстићева књига је још један доказ да Србија није имала политичку елиту достојну ситуације у којој се земља нашла у последњој деценији прошлог и првој овог века. И да у домаћој политици особе без каријеристичких и шићарцијских амбиција још увек немају шансе да о нечему важном одлучују.

Без одговора, међутим, остаје питање да ли би све да је српска држава и стала иза њега, Крстићев пројекат могао да буде остварен, тим пре што је и сам увиђао и на више

места истицао да је УНМИК радио за косовске Албанце. Али, није ни покушано. Ниједна моћна странка у Србији није смела да се одрекне целог Косова због страха од пада популарности и угрожавања сопственог статуса, маколико инсистирање на Косову и Метохији као делу Србије било формално. Резултат је независно Косово, додуше још ван УН и са међународним присуством, али признато од многих моћних држава, као и утицај српске државе на све мањој његовој територији, а у сваком случају на мањој од оне из Крстићевог плана. У књизи се не примећује ни љутња ни јед због свега на шта је Крстић наилазио од стране политичара у свом узалудном косовском ангажману. Присутна је одређена доза резигнације видљиве и у последњој реченице књиге да ће остати његово сведочење да „’историју’ о Косову у Србији нису сви завршавали политиком која је настављала Милошевићеву“ (398). Додали бисмо: да се могло и другачије. Крстићева књига остаје као ретко искрено и веома значајно сведочанство о томе како су српске власти водиле косовску политику у првим годинама 21. века.